

Polygamy and its psychosocial outcomes for women (an evolutionary bio-psychological systematic review)

Soode Dashtiane¹, Shiva Zare¹, Kazem Khorramdel²

1-MA, Department of Psychology, Fatemiyeh Shiraz, Institute of Higher Education, Shiraz, Iran.

2- Assistant Professor, Department of Psychology, Fatemiyeh Shiraz, Institute of Higher Education, Shiraz, Iran
(Corresponding Author). E-mail: K.khorramdel@fatemiyehshiraz.ac.ir

Received: 12/08/2021

Accepted: 23/10/2021

Abstract

Introduction: According to evolutionary evidences, humankind has a pattern of polygamy, similar to other primates. In the following article, we discussed the polygamy evidences and its psychosocial consequences.

Aim: The following article discusses women's issues in polygamous families, with information gathered from studies of communities in which polygamy is legal and common.

Method: The current study was a systematic review. From 2001 to 2020, related keywords have been searched and 30 articles have been extracted from valid internal and foreign databases such as SID, Science Direct and PubMed. Afterwards, the polygamy's effects have been studied in 17 articles.

Results: Polygamous marriages have been found to encounter various issues, such as low levels of self esteem, parenting and family dysfunctions, as well as struggling with psychological disorders such as somatic symptom disorder, depression, panic, anxiety, dysrhythmia, interpersonal sensitivity disorder, paranoia, and hostility.

Conclusion: According to review, it can be concluded that although our biological foundation was not built for monogamy, findings indicate that following this evolutionary biological process (following polygamy) can be harmful for human kind and should be reconsidered.

Keywords: Social evolution, Psychology, Women's health, Primates, Homo sapiens

How to cite this article: Dashtiane S, Zare Sh, Khorramdel K. Polygamy and its psychosocial outcomes for women (an evolutionary bio-psychological systematic review). Shenakht Journal of Psychology and Psychiatry. 2021; 8 (5): 39-55 .URL: <http://shenakht.muk.ac.ir/article-1-1133-fa.pdf>

Copyright © 2018 the Author (s). Published by Kurdistan University of Medical Sciences. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Non Commercial License 4.0 (CCBY-NC), where it is permissible to download, share, remix, transform, and buildup the work provided it is properly cited. The work cannot be used commercially without permission from the journal.

چندهمسری و پیامدهای روانی-اجتماعی آن برای زنان (یک مقاله‌ی مروری سیستماتیک مبتنی بر تبیین‌های زیست-روانی تکاملی)

سوده دشتیان^۱، شیوا زارع^۱، کاظم خرم‌دل^۲

۱. کارشناس ارشد، گروه روانشناسی، موسسه آموزش عالی فاطمیه (س) شیراز، شیراز، ایران.

۲. استادیار، گروه روانشناسی، موسسه آموزش عالی فاطمیه (س) شیراز، شیراز، ایران (مؤلف مسئول). ایمیل: K.khorramdel@fatemiyehshiraz.ac.ir

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۰۸/۰۱

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۵/۲۱

چکیده

مقدمه: براساس شواهد تکاملی، انسان نیز مانند دیگر نخستی‌ها، ذاتاً دارای الگوی چندهمسری است. در این پژوهش ما به بررسی شواهد چندهمسری و پیامدهای روانی-اجتماعی آن پرداختیم.

هدف: در این مقاله به جمع‌آوری و بررسی پژوهش‌های مختلف از جوامعی که در آن‌ها چندهمسری مرسوم و قانونی است، با هدف بررسی مسائل مربوط به زنان در این خانواده‌ها، پرداخته‌ایم.

روش: مطالعه حاضر از نوع پژوهش مروری سیستماتیک بود. بدین منظور کلید واژه‌های مربوطه در پایگاه داده‌های معتبر داخلی و خارجی نظیر SID، Science Direct و PubMed جست‌وجو و تعداد ۳۰ مقاله مرتبط از ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۰ استخراج شد؛ و ۱۷ مقاله مورد بررسی قرار گرفت. سپس نتایج تأثیر چندهمسری در هر کدام مورد بررسی قرار گرفت.

یافته‌ها: مشکلات فراوانی مانند سطوح پایینی از عزت نفس، عملکرد خانوادگی و تربیت فرزندان همچنین اختلالاتی مانند جسمانی-سازی، افسردگی، وحشت‌زدگی، اضطراب، افسرده‌خویی، حساسیت بین فردی، عقاید پارانویید، خصومت و ... دامن‌گیر زنانی است که در خانواده‌های چندهمسر زندگی می‌کنند.

نتیجه‌گیری: براساس بررسی انجام شده نتیجه می‌گیریم که شاید بنیان زیستی ما برای تک همسری ساخته نشده باشد؛ اما شواهد گردآوری شده، نشان دهنده این واقعیت است که پیروی از روند زیستی تکاملی برای انسان امروزی (پیروی از چندهمسری) آسیب‌زاست و باید مورد تجدیدنظر اساسی قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: تکامل اجتماعی، روانشناسی، سلامت زنان، نخستی‌ها، انسان خردمند

مقدمه

بررسی رد پای رفتارهای باستانی انسان در زندگی متمدنانه‌ی امروز بسیار هیجان‌انگیز است. این مهم در رشته‌ی روانشناسی تکاملی بررسی می‌شود (خرم‌دل و ضرغامی، ۱۳۹۷). در ده‌های اخیر چنین تصور می‌شد که جفت‌گیری متعدد برای جنس نر بسیار سودمند است؛ زیرا با تعدد جفت‌گیری میزان سازواری^۱ او بیشتر می‌شود (پارکر و بیرخید،^۲ ۲۰۱۲)، درحالی‌که در بسیاری از گونه‌ها تعدد جفت‌گیری جنس ماده با کاهش موفقیت در باروری همراه است (بندارینسکی^۳، ۲۰۰۱).

پلی‌گامی^۴ یک واژه‌ی یونانی به معنای چندهمسری یا ازدواج‌های متعدد است. چهار حالت اصلی برای چندهمسری وجود دارد: ۱) تعدد زوجات (چندزنی)^۵ که در آن یک مرد با چندین زن ازدواج می‌کند، ۲) چندشوهری^۶ که در آن یک زن با دو یا چند مرد ازدواج می‌کند، ۳) تعدد ازدواج (چندزن‌شوهری)^۷ که در آن دو یا چند زن همزمان با دو یا چند مرد ازدواج می‌کنند و ۴) ازدواج گروهی^۸ (گاهی ازدواج چرخشی^۹ یا چند زن-شوهری نیز نام می‌گیرد) که در آن زنان و مردان بسیاری با یکدیگر رابطه جنسی دارند و یکدیگر را همسر خود می‌دانند (ال-کریناوی، ۲۰۱۴؛ اسکات و کرامر^{۱۰}، ۲۰۱۹) (نمودار ۱).

گزارش سازمان ملل متحد بیان می‌کند که چندهمسری در مجموع در ۳۳ کشور قانونی است که ۲۵ کشور در آفریقا و ۷ کشور در آسیا را شامل می‌شود (رحمانیان،

ماناوار، موختار و چودهری^{۱۱}، ۲۰۲۰) (شکل ۱). رایج‌ترین نوع چندهمسری، چند زنی است (چوژناکا^{۱۲}، ۲۰۱۵). افراد تحصیلکرده اهل نیجریه که از خانواده‌های تک‌همسری بودند، چندهمسری را امری عادی تلقی می‌کنند. در جوامع مسلمان نیز چندهمسری رایج است. با این حال چندهمسری در کشورهای دیگر نیز انجام می‌شود. تا قبل از ورود اسلام، چندهمسری در میان جوامع ممتاز و پولدار چینی و هندی نیز رایج بود (عبدالله^{۱۳}، عبدالله و فردوسی، ۲۰۱۵). براساس بررسی‌های انجام شده توسط توبجانه^{۱۴} و فلورا^{۱۵} (۲۰۱۴) در کانادا و آمریکا حدود ۳۰۰۰۰ نفر در ازدواج‌های چندهمسری درگیر هستند. در کشور مالی نیز چندهمسری قانونی تلقی می‌شود (دیسا^{۱۶}، ۲۰۱۶).

دلایل مختلفی برای چندهمسری وجود دارد که در هر فرهنگی متفاوت است. این دلایل می‌توانند بخشی از مذهب، آداب و رسوم سنتی، برداشت‌های فرهنگی از خانواده و یا نیازهای کشاورزی و جمعیتی باشد (ال-کریناوی و گراهام^{۱۷}، ۱۹۹۹). برخی ویژگی‌ها نیز در مردان مانند: جذابیت فیزیکی، جایگاه اقتصادی - اجتماعی، هوش، ثروت و خصوصیات رفتاری، بیشترین تأثیر را بر همسرگزینی انسان حتی به عنوان همسر دوم دارد (باس^{۱۸}، ۲۰۱۲).

¹- Fitness

²- Parker & Birkhead

³- Bonduriansky

⁴- Polygamy

⁵- Polygyny

⁶- Polyandry

⁷- Polygyndry

⁸- Group marriage

⁹- Circle marriage

¹⁰- Al-Krenawi, Schacht & Kramer

¹¹- Munawar, Mukhtar & Choudhry

¹²- Chojnacka

¹³- Abdullah

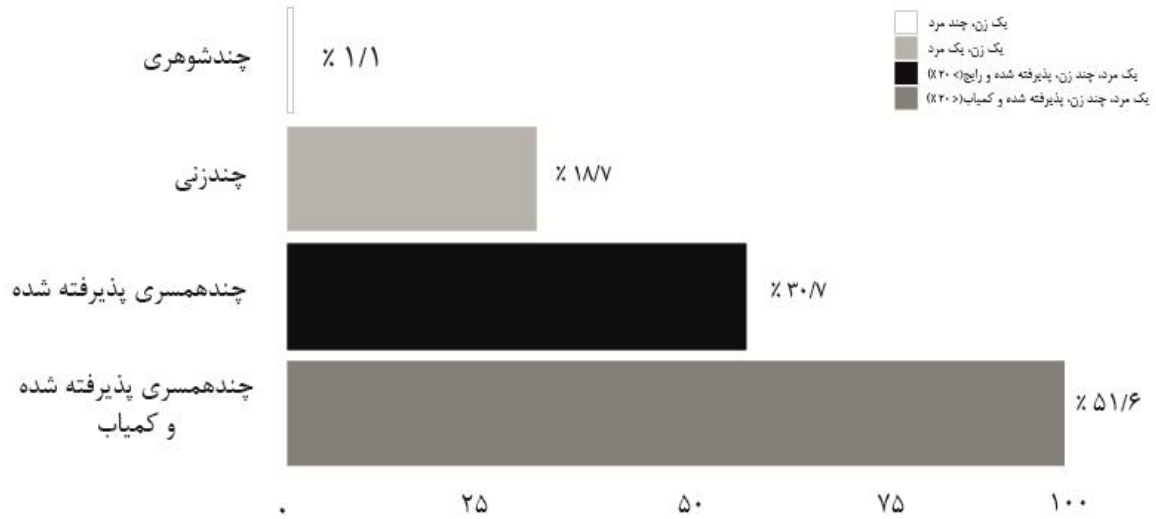
¹⁴- Thobejane

¹⁵- Flora

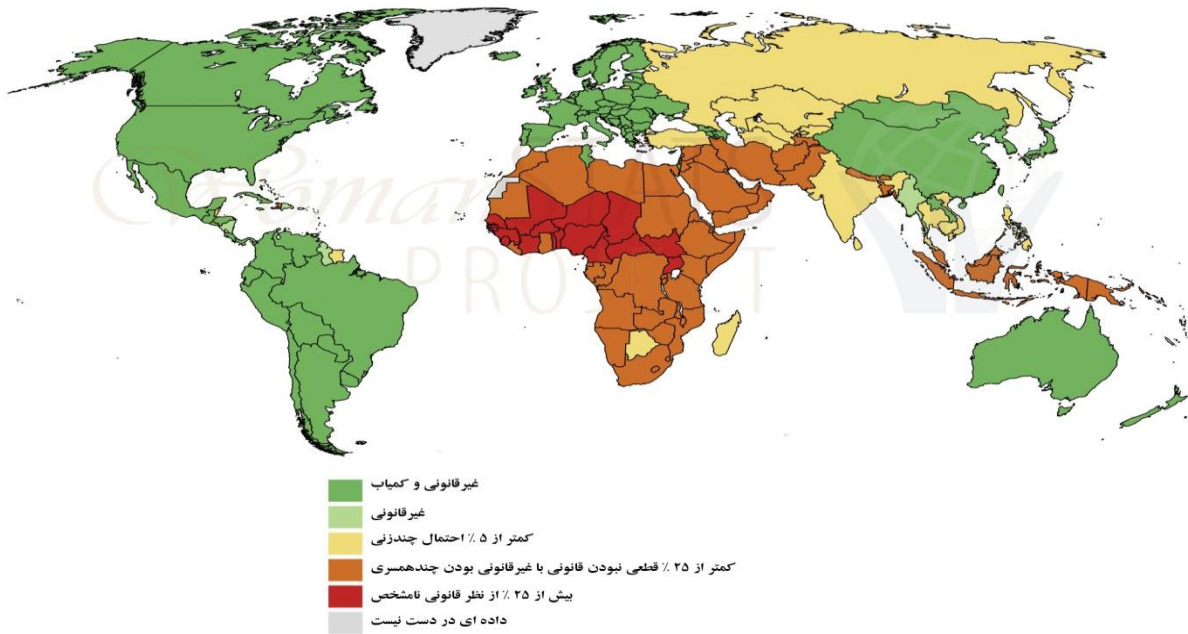
¹⁶- Dissa

¹⁷- Graham

¹⁸- Buss

نمودار ۱ فراوانی نظام ازدواج در جوامع (n=۱۸۶) در نمونه میان فرهنگی استاندارد شده (به ترتیب از بالا، چند شوهری، چند زنی، چندهمسری پذیرفته شده و رایج، چندهمسری پذیرفته شده؛ اما کمیاب) (مارلو^۱، ۲۰۰۰).

شکل ۱ میزان شیوع و قانونی بودن چندهمسری در جهان در سال ۲۰۱۶ (سایت آمار زنان)

^۱ - Marlowe

ترتیب ۷ و ۱۰ میلیون سال پیش از انسان امروزی منشعب شده‌اند بیش از ۹۸٪ است؛ لذا شناخت رفتار اجتماعی و جنسی دیگر نخستی‌ها و مقایسه با انسان خردمند (انسان کنونی) می‌تواند در درک بهتر روابط جنسی انسان و دیگرخواهی او کمک‌کننده باشد (ورکمن و ریدر، ۲۰۱۴). وجود چندهمسری یا جفت‌گزینی‌های چندگانه، در بین دیگر گونه‌های جانوری نیز شایع است؛ در جدول ۱ شواهدی بر برخی از این فرضیات ارائه شده است.

دیوید باراش در کتاب خود با نام تحلیل نظام‌های جفتی انسان، با استناد به یافته‌های علوم تجربی، اجتماعی و تاریخی سعی داشته نشان دهد که افراد به‌طور ذاتی و غریزی به گرایش بالقوه برای چندهمسری دارند (باراش، ۲۰۱۶). در تبیین این ادعا بیان می‌شود که گذشته‌ی تکاملی ما با برخی از نخستی‌ها مشترک است؛ به عبارتی بخش اعظم ژن‌هایمان با دیگر نخستی‌ها اشتراک دارد. این میزان اشتراک ژنتیکی با شامپانزه‌ها و گوریل‌ها که به

جدول ۱ دسته‌بندی نظام‌های جفت‌گزینی (ورکمن و ریدر، ۲۰۱۴؛ ریان و جفا، ۲۰۱۰)

دسته	توصیف	نمونه‌ها	توزیع
تک‌همسری	هر فرد، یک شریک اختیار می‌کند.	بز گوزن کوتوله گیبونها انسان‌ها	۹۰٪ از گونه‌های پرنده‌گان؛ اما در پستانداران نادر است.
چندهمسری	هر فرد، بیش از یک شریک دارد؛ چند همسری دو شکل دارد.	چند همسری می‌تواند به دودسته‌ی چند زنی و چند شوهری تقسیم شود.	
چند زنی	شکلی از چندهمسری که یک نر، با بیش از یک ماده جفت می‌شود.	گوسفند شاخ بزرگ گوریل‌ها بابون‌ها فک‌های فیلی قورباغه‌ی درختی انسان‌ها	شایع‌ترین الگوی شریک‌گزینی در پستانداران
چند شوهری	شکلی از چندهمسری که یک ماده، با بیش از یک نر جفت می‌شود.	برکه‌نورد آمریکایی مرغ نی‌نواز گردن قرمز قوش گالاپاگوس شامپانزه‌ها انسان‌ها	بسیار نادر است؛ در برخی گونه‌های پرنده‌گان به چشم می‌خورد.
چند زن شوهری	شکلی از چندهمسری که در آن چند نر و چند ماده با یکدیگر جفت می‌شوند.	بونوبوها شامپانزه‌ها انسان‌ها	

¹ - Ryan & Jetha

خویشاوندان پریمات خود کالری بیشتری می‌سوزانند (پونتزر، بروان، رایچلن، دانزورث، هیر و والکر^۵، ۲۰۱۶).

مورد دیگری که جلب توجه می‌کند، خصلت تهاجمی و میزان خشونت است. شواهد نشان می‌دهد در گونه‌های چند زنه، نرها استعداد بیشتری برای تهاجم و خشونت دارند؛ به‌ویژه تهاجم علیه دیگر نرها. تفاوت‌های نر و ماده در ارتکاب اعمال خشونت‌آمیز حدوداً ۱۰ به ۱ است (باراش، ۲۰۱۶). در میان ماده‌ها، پریمات‌های ماده معمولاً برای جنگیدن دور هم جمع نمی‌شوند؛ مگر در شرایطی که با همکاری هم برای کشتن و یا دزدیدن بچه‌ی پریمات ماده دیگر اقدام می‌کنند (بامیستر، رینولدز، وینگارد و واهس، ۲۰۱۷). سن بلوغ و طول عمر نیز، نکات جالبی را برایمان روشن می‌سازد. در همه‌ی گونه‌های چند زنه، ماده‌ها در مقایسه با نرها از نظر جنسی و اجتماعی، در سن پایین‌تری به بلوغ می‌رسند. ماده‌ها نه تنها کوچک‌تر هستند، بلکه آن‌ها (به عنوان یکی از پیامدهای نظام چند زنی) زودتر از نرها به بلوغ جنسی می‌رسند (باراش، ۲۰۱۶).

در خصوص کروموزوم‌ها، تنوع در کروموزوم Y نسبتاً پایین و تنوع در DNA میتوکوندریال که تنها از مادر به ارث می‌رسد، نسبتاً بالاست و این نشان می‌دهد که تا همین اواخر تنها تعداد اندکی از مردان سهم بزرگی از خزانه‌ی کروموزوم Y را در هر نسل از جمعیت به خود اختصاص می‌دادند؛ یعنی نیاکان ما عمدتاً تحت نظام چند زنی قرار داشته‌اند (باراش، ۲۰۱۶). چند زنی زمانی رخ می‌دهد که واریانس تولیدمثلی مردان بیشتر از زنان باشد (باتمن، ۱۹۴۸). مطالعه انجام شده بر روی تنوع

شواهدی در خصوص چندهمسری بودن نخستین‌ها و انسان‌ها از لحاظ زیستی و تکاملی وجود دارد که شناخت آن‌ها به فهم بیشتر این موضوع کمک می‌کند تا دریابیم چرا در هر فرصتی که پیش آید افراد به دیگرخواهی و جفت‌گزینی متنوع می‌پردازند. یکی از این موارد، توجه به جثه‌ی بدنی است (استوینسکی، روزنباوم، نابویاماهینا، وسلیو، ناجیماننا و فاوست^۱، ۲۰۰۹). در همه‌ی گونه‌های جانوری چندزنه، نرها از نظر بدنی بزرگ‌تر از ماده‌ها هستند؛ به این دلیل که چند زنی ایجاب می‌کند که طی آن نرها برای دسترسی به ماده‌ها با یکدیگر رقابت کنند و در عرصه‌ی زیست‌شناختی چنین رقابت‌هایی معمولاً از طریق رویارویی بدنی مستقیم صورت می‌گیرد (پیش-آمیزی). همبستگی واضحی بین درجه چند زنی و دوریختی جنسی^۲ (اختلاف جثه نر-ماده) وجود دارد (باراش، ۲۰۱۶). در گوریل‌ها نرها از نظر جثه بدنی، دو برابر ماده‌ها هستند (لی و شی^۳، ۱۹۹۵). با این حال در گونه‌هایی که در گروه‌های چندهمسری زندگی می‌کنند؛ مانند شامپانزه‌ها، جثه بدنی دوریختی چیزی مابین گونه‌های تک‌همسری و چندزنی قرار می‌گیرد (دیکسون^۴، ۲۰۰۹).

در مورد انسان خردمند، مردان حدوداً ۲۰٪ بزرگ‌تر جثه‌تر و سنگین‌تر از زنان هستند. نسبت توده‌ی ماهیچه‌ی کل بدن در مردان نسبت به زنان، ۴/۲۷ به ۹/۱۷ کیلوگرم است. مردان صاحب ۴۰٪ وزن بیشتر، ۶۰٪ ماهیچه‌ی بیشتر و ۸۰٪ ماهیچه‌ی بیشتر در دستان در مقایسه با زنان هستند (باراش، ۲۰۱۶). مطالعات صورت گرفته در خصوص جثه بدنی همچنین نشان می‌دهند که انسان‌ها نسبت به دیگر

¹ - Stoinski, Rosenbaum, Ngaboyamahina, Vecellio, Ndagihimana & Fawcett

² - Sexual Dimorphism

³ - Ligh & Shea

⁴ - Dixon

⁵ - Pontzer, Brown, Raichlen, Dunsworth, Hare & Walker

که مشکلات چندهمسری در دنیای مدرن امروزی را در جوامعی که چند زنی قانونی و طبیعی است را نشان داده-اند، می‌رساند. ما در این پژوهش به جمع‌بندی آن یافته‌ها پرداخته‌ایم.

روش

این مطالعه از نوع مطالعات توصیفی است و با توجه به روش اجرا مطالعه مرور نظام‌دار یا سیستماتیک^۵ تلقی می‌می‌گردد. مرور نظام‌مند نوعی مطالعه و تحلیل ثانویه مطالعات پیشین است. به عبارتی، مرور نظام‌مند جستجوی ساخت یافته‌ای است که براساس قوانین و ضوابط از پیش تعیین شده انجام می‌شود. جامعه آماری این مطالعه نظام‌مند شامل کلیه مقالات موجود درباره‌ی چند همسری بود. بدین منظور کلید واژه‌های روانشناسی تکاملی، چند همسری، چند زنی، چندشوهری، تک-همسری، تأثیرات چندهمسری، همسرگزینی، خشونت در چندهمسری، خشونت علیه زنان، نخستی‌ها، یریمات‌ها، انسان خردمند، هموساپینس‌ها، تکامل، تکامل اجتماعی و سلامت زنان در پایگاه داده‌های Sage Journals، Springer، Science Direct، PubMed، SID، Magiran، Noormags و Civilica جست‌وجو و مجموعه مقالات مرتبط از ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۰ استخراج شد. تعداد ۳۰ مقاله مورد بررسی قرار گرفت. در گام اول مقالات با عنوان تکراری حذف شدند. سپس در گام بعد، پژوهش‌هایی که تک همسری بررسی شده بودند، یا نتیجه‌ی مشخصی به دست نیآورده، حجم نمونه آن‌ها بسیار کم و یا از منظر تکاملی بررسی نشده بودند، نیز از پژوهش کنار گذاشته شدند. این موارد ملاک خروج از پژوهش را دارا بودند. در نهایت از آن میان، آن دسته از

کروموزوم Y نشان‌دهنده تغییر از چند زنی به تک-همسری در تاریخ اخیر انسان مدرن است (لابودا، لفر، نادو و روی-گاگنون^۱، ۲۰۱۰). در بعضی گونه‌ها رقابت-های پساآمیزشی رخ می‌دهد برای مثال هنگامی که یک نر چندین ماده را در انحصار خود دارد، دیگر نرهای مجرد با هم متحد می‌شوند تا او را به چالش بکشند؛ بنابراین فرزند او را می‌کشند و مادر را ترغیب می‌کنند که برای داشتن فرزندی دیگر اقدام کند و در این راه از کسی که توانایی دارد کمک می‌گیرند؛ یعنی همان قاتل فرزند (کاسال^۲، ۲۰۱۳).

نکته‌ی بسیار جالب، قطعیت والدینی و میزان فرزندپروری است. در هیچ جامعه‌ی پریماتی، دیده نشده که در آن مردان، بیش از مقداری که زنان مادری می‌کنند، پدری کنند. حتی قابل قیاس هم نیستند. این تفاوت کلیدی بین زنان و مردان از نظر میزان قطعیت والدی قابل توضیح است. هر چه یک گونه چندزنده‌تر باشد، میزان کم‌کاری‌ها و طفره‌روی‌های پدرانه بیشتر است. علاوه بر آن، این حقیقت که توانایی تولید مثلی نر بر خلاف ماده همچنان در میانسالی و حتی سال‌های پیری تداوم دارد نیز با چند زنی همخوانی دارد (باراش، ۲۰۱۶). تحلیل‌های تبارزایشی^۳ بیان می‌کنند که مراقبت پدرانه تنها پس از آن که تک‌همسری تثبیت شد، تکامل پیدا کرد (براثرتون و کامرز^۴، ۲۰۰۳). شواهد نشان می‌دهد که انسان از منظر تکاملی، گونه‌ای چند زنی است. حال سؤالی که مطرح است این که پیروی از روند تکاملی، برای زندگی مدرن امروزی، پاسخگو هست یا خیر؟ در راستای یافتن پاسخی برای این سؤال ضرورت بررسی یافته‌های پژوهش‌هایی

^۱- Labuda, Lefebvre, Nadeau & Roy-Gagnon

^۲- Casal

^۳- Phylogenetic

^۴- Brotherton and Komers

^۵- Systematic Review

گردآوری شد. تمامی نتایج با یکدیگر مورد مقایسه قرار گرفت.

یافته‌ها

در بررسی مطالعات انجام شده در زمینه‌ی چند همسری، به بیان یافته‌های پژوهش‌هایی می‌پردازیم که در مناطقی انجام گرفته که در آن‌ها الگوی ازدواج چند زنی، مرسوم و رایج است. چند همسری در آفریقا، آسیا، خاورمیانه، اقیانوسیه و همچنین اروپا و آمریکای شمالی رایج است (آلتمن و گینت، ۱۹۹۶؛ برود، ۱۹۹۴؛ گیس و کمپیل، ۱۹۹۹).

پژوهش‌هایی که صرفاً متمرکز بر تأثیرات چند همسری در زنان بودند، در نتیجه ملاک ورود به پژوهش را دارا بودند، انتخاب و جهت بررسی به پژوهش وارد شدند؛ که ۱۷ مقاله را شامل می‌شد. یافته‌های تمامی آن مقالات، گردآوری و مطالعه شدند. تأثیرات چند همسری در هر کدام از کشورها و با چه میزان از ازدواج‌های چند همسری بر زنان مورد بررسی قرار گرفت. سپس یافته‌های آن مقالات به صورت دسته‌بندی شده در جدولی

جدول ۲ جدول یافته‌ها

عنوان مقاله	نویسندگان	سال	تعداد نمونه	کشور	خلاصه نتایج
زنان در گیر در ازدواج‌های چند همسری و تک همسری مراجعه کننده به کلینیک‌های روانشناختی سرپایی	ال کریناوی، گراهام	۲۰۰۱	۵۳ همسر اول ۳۹ تک همسر	اعراب بادیه نشین صحرای نجد،	نشانه‌های اعتماد به نفس پایین و تنهایی در زنان چند همسر
سوء استفاده از همسران در میان خانواده‌های عرب بادیه نشین چند همسر و تک همسر	ال کریناوی، لوویسل	۲۰۰۲	۸۱ زن (۴۱ چند همسر ۴۱ تک همسر)	اعراب بادیه نشین صحرای نجد،	بالا بودن میزان سوء استفاده از زنان در ازدواج‌های چند همسری
وضعیت رفتاری کودکان و سلامت روانی والدین در خانواده‌ای چند همسری	مجاهد، بیرشک	۲۰۰۴	۶۵ خانواده چند همسر ۶۵ خانواده تک همسر	ایران، زاهدان	پایین بودن سلامت روانی خانواده‌های چند همسر
مقایسه عملکرد خانواده، زندگی و رضایت زناشویی و سلامت روان زنان در ازدواج‌های چند همسر و تک همسر	ال کریناوی، گراهام	۲۰۰۶	۱۱۷ چند همسر ۲۳۵ تک همسر	اعراب بادیه نشین صحرای نجد،	سطوح بالاتری از جسمانی سازی، هراس، پریشانی روانی، مشکلات عملکرد خانواده، نارضایتی زناشویی و دیگر مشکلات روانشناختی.
همزمانی اختلال وحشت زدگی و زن بودن در خانواده‌های چند همسری	کیان پور، بخشایی، دایمی	۲۰۰۶	۶۶ زن متأهل	ایران، زاهدان	اختلال وحشت زدگی، تپش قلب
جنبه‌های سلامت روان زنان ترک در خانواده‌های تک همسری و چند همسری	ازکان، آلتینداگ، اتو، سنتانالی	۲۰۰۶	۴۲ همسر اول ۴۶ همسر دوم ۵۰ تک همسر	ترکیه	تفاوت معناداری بین همسر اول، دوم و تک همسر از لحاظ شیوع اختلال جسمانی سازی.
مشخصات روانشناختی زنان عرب	ال کریناوی،	۲۰۰۸	۱۵۹ چند همسر	اعراب بادیه نشین	سطوح پایین تری از عزت-

باده‌نشین در ازدواج‌های تک‌همسری و اسلونیم‌نوو چندهمسری	۱۵۶ تک‌همسر	صحرای نجب،	نفس، و سطوح بالاتری از اختلال جسمانی‌سازی،- افسردگی، اضطراب، خصومت، افکار پارانویید، عملکرد مشکل‌دار خانواده، رضایت زناشویی پایین و رابطه مادر-فرزندی مشکل- دار در زنان چندهمسری
مطالعه علائم روانشناختی، عملکرد خانواده، رضایت زناشویی و رضایت از زندگی زنان در ازدواج‌های تک-همسری و چندهمسری: نمونه فلسطین	۲۰۱۰ ۱۸۷ چندهمسر ۱۲۲ تک‌همسر	فلسطین	تفاوت معنادار عملکرد خانواده، رضایت زناشویی، عزت‌نفس، رضایت از زندگی
مقایسه‌ای از عملکرد زناشویی، روانشناختی و رضایت از زندگی زنان اردن در ازدواج تک‌همسری و چندهمسری	۲۰۱۱ ۱۹۹ همسر اول ۱۰۶ تک‌همسر	اردن	عزت‌نفس پایین، رضایت کمتر از زندگی و جسمی‌سازی بیشتر، حساسیت بین فردی، افسردگی، اضطراب، خصومت، عقاید پارانویید، روان‌پریشی و شاخص شدت عمومی بالاتر
سلامت روان چندهمسری: نمونه سوریه	۲۰۱۳ ۶۴ چندهمسر ۷۲ تک‌همسر	سوریه	عزت‌نفس پایین، رضایت از زندگی کمتر، رضایت زناشویی پایین و سلامت روان پایین‌تر
چندهمسری و سلامت روان پایین در میان زنان عرب باده‌نشین: آیا جایگاه اقتصادی-اجتماعی و حمایت اجتماعی اهمیت دارد؟	۲۰۱۴ ۴۶۴ زن	فلسطین اشغالی	ریسک بالا برای سلامت روان پایین در زنان چندهمسری
علائم روانشناختی، عزت‌نفس و رضایت از زندگی زنان سوریه در ازدواج‌های تک‌همسری و چندهمسری	۲۰۱۵ ۶۳ چندهمسر ۱۱۳ تک‌همسر	سوریه	عزت‌نفس پایین، رضایت از زندگی کم و مشکلات روانشناختی بیشتر در زنان چندهمسر
چندهمسری در مالی: اثرات اقتصادی و اجتماعی آن در خانواده	۲۰۱۶	بررسی در کل جمعیت آفریقا، مالی	همراه بودن چندهمسری با فقر و شرایط اقتصادی ضعیف
رابطه بین چند همسری و اختلالات روانپزشکی در زنان ترکیه	۲۰۱۸ ۳۰ همسر اول ۴۲ همسر دوم ۳۶ تک همسر	ترکیه	فراوانی افسرده‌خویی، استرس پس از سانحه، جسمانی‌سازی و وحشت-زدگی در میان همسران اول

ارتباط بین قدرت پدر، عملکرد و فرهمند، رضوانی و پریشانی ذهنی همسر اول در خانواده- های تک همسر و چند همسر: یک مطالعه مقایسه‌ای در ایران	۲۰۱۹	۱۵۰ همسر اول ۲۵۰ تک همسر	ایران- زاهدان	استرس بیشتر در زنان از خانواده چندهمسری، قدرت نفوذ پدر در این خانواده‌ها بیشتر
احساس پیوستگی میان زنان عرب بادیه- نشین در ازدواج‌های چندهمسری در مقایسه با تک‌همسری	۲۰۱۹	۴۶۴ زن	فلسطین اشغالی	بالا بودن احساس پیوستگی در زنان چندهمسری
«من هیچ امیدی ندارم» تجربه مادران در ازدواج‌های چندهمسری با استفاده از نقاشی و داستان	۲۰۲۰	۸۰ زن چندهمسر	فلسطین اشغالی	بالا بودن هیجان خشم، غم، تنهایی و احساس قوی نبودن

کسب درآمد هستند (بری و یودر^۵، ۲۰۰۲). همچنین زنانی که همسر دوم یا سوم مردان پولدار می‌شوند، از یک سری مزایا همچون امنیت مالی و اجتماعی برخوردار می‌شوند (بورگرهولف مولدر^۶، ۱۹۹۲؛ کرسل^۷، ۱۹۹۶). با این حال پژوهش ال کریناوی و لوویسل^۸ (۲۰۰۲) نشان داد که میزان سوء استفاده از زن در ازدواج‌های چندهمسری در سطوح بالاتری نسبت به ازدواج‌های تک همسری است. همچنین یافته‌ها نشان می‌دهند که زنان در ازدواج چندهمسری از ناراحتی روانی رنج می‌برند و از زندگی خانوادگی رضایت کمی دارند (ال کریناوی، ۲۰۱۰؛ ال کریناوی و گراهام، ۲۰۰۶؛ ال کریناوی، ۲۰۱۵). در ازدواج‌های چندهمسری، رضایت از زندگی زنان، اغلب تحت تأثیر ترتیب همسران در ازدواج است. رضایت زناشویی نیز تحت تأثیر حمایت شوهر، اشتغال مادر و سن شوهر است (البدور، انویگبازی، کاریدین و ابوسعد^۹، ۲۰۰۲). آن دسته از همسران اول که از رضایت از زندگی ضعیف برخوردار هستند، معمولاً در رسیدن به استانداردهای یک همسر موفق که توسط همسر و جامعه

پژوهش‌های انجام شده در رابطه با اثرات ازدواج چندهمسری بر روی زنان همان‌گونه که در جدول ۲ مشخص شده، نتایج قابل توجهی را نشان می‌دهند. این پژوهش‌ها مشخص کردند که اختلال جسمانی‌سازی^۱ در میان زنان ازدواج‌های چندهمسری شیوع بالایی دارد (ازکان، آلتینداگ، اتو و سنتانالی^۲، ۲۰۰۶؛ ایلماز و تامام^۳، ۲۰۱۸؛ ال کریناوی و اسلونیم-نو^۴، ۲۰۰۸؛ ال کریناوی، ۲۰۱۰؛ ال کریناوی و گراهام، ۲۰۰۶). همچنین در رابطه با افسردگی، زنانی که در ازدواج‌های چندهمسری بودند، نمرات بالاتری به دست آوردند (ایلماز و تامام، ۲۰۱۸؛ ال کریناوی و اسلونیم-نو^۴، ۲۰۰۸؛ ال کریناوی، ۲۰۱۰). در رابطه با عزت‌نفس نیز نتایج نشان داد که زنان در ازدواج‌های چندهمسری، سطوح پایینی از عزت‌نفس را دارا بودند (ال کریناوی و اسلونیم-نو^۴، ۲۰۰۸؛ ال-کریناوی، ۲۰۱۰؛ ال کریناوی، ۲۰۱۵).

لازم به ذکر است که چندهمسری مزیت‌های اقتصادی در مناطق روستایی دارد؛ زیرا در این مناطق تعداد بیشتر همسران زن و فرزندان پسرشان منبع ارزان و مطمئنی برای

⁵ Barry & Yoder

⁶ Borgerhoff-Mulder

⁷ Kressel

⁸ Lev-Wiesel

⁹ Elbedour, Onwuegbuzie, Caridine & Abu-Saad

¹ - Somatization

² - Ozkan, Altindag, Oto & Sentunali

³ - Yilmaz & Tamam

⁴ - Slonim-Nevo

تعیین می‌شود خود را ناموفق می‌دانند و کسانی که توسط همسران خود پیر تلقی می‌شوند، معمولاً از اعتماد به نفس پایینی برخوردار هستند (ال کریناوی، ۲۰۰۱). علاوه بر این، میزان رضایت زناشویی در این زنان نیز در سطح پایینی قرار دارد (ال کریناوی و اسلونیم‌نو، ۲۰۰۸؛ ال-کریناوی، ۲۰۱۰؛ ال کریناوی و گراهام، ۲۰۰۶).

گادبان و گلدنر^۱ (۲۰۲۰) نیز در پژوهش خود بر روی زنان که براساس نقاشی‌ها و داستان‌های آن‌ها انجام شد، این واقعیت دردناک را نشان دادند که میزان تنهایی و ناامیدی در آنان بالا می‌باشد. همچنین این زنان برای برطرف کردن این پریشانی از یک سری اقدامات همچون ایجاد یک نظام خانوادگی مجزا، داشتن فانتزی‌های انتقام‌جویانه و عدالت‌خواهی و جدایی استفاده می‌کردند. با این حال بعضی از آنان نیز خود را قوی نشان دادند و به آینده امیدوار بودند. براساس پژوهشی نیز که بر روی زنان ایرانی انجام گرفت مشخص شد که در ازدواج‌های چندهمسری، زنان استرس بیشتری را متحمل می‌شوند (فرهمند و رضوانی، ۲۰۱۹). همچنین رحمانیان و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی مروری و فرا تحلیلی، نشان دادند که در ازدواج‌های چندهمسری نسبت به ازدواج‌های تک همسری، زنان عرب بادیه‌نشین، از مشکلات روانشناختی بسیاری رنج می‌بردند و سطوح بالاتری از وسواس-جبری^۲، حساسیت‌های بین فردی، روان‌پریشی، شاخص شدت عمومی^۳، شاخص علائم مثبت^۴ و مجموع علائم مثبت^۵ را داشتند (نمودار ۲ الف).

پژوهش داود، شوهم‌وردی، اورکیا و اکمپو^۶ (۲۰۱۴) و نیز مجاهد و بیرشک (۱۳۸۲) در ایران، نشان دادند که این زنان در ازدواج‌های چندهمسری، بیشتر در معرض خطر سلامت روان پایین قرار دارند. در رابطه با احساس پیوستگی نیز بر خلاف تصور، زنان فلسطین اشغالی در ازدواج‌های چندهمسری از آنجایی که به احتمال زیاد مجبور به استفاده از راهکارهای کنارآمدن جدیدی هستند، احساس پیوستگی بالاتری داشتند (داود، برگر-پولسکی، ابو-کاف و ساگی^۷، ۲۰۱۹). علاوه بر نتایج ذکرشده دیگر مشکلات و اختلالات روانی مانند هراس^۸ (ال کریناوی و گراهام، ۲۰۰۶)، افسرده‌خویی^۹، اختلال استرس پس از سانحه^{۱۰}، وحشت‌زدگی^{۱۱} (ایلماز و تامام، ۲۰۱۸)، اضطراب^{۱۲}، خصومت و افکار پارانوئید (ال-کریناوی و اسلونیم‌نو، ۲۰۰۸؛ کیان‌پور، بخشانی و دایمی، ۲۰۰۶) (نمودار ۲ الف) نیز در زنان درگیر در ازدواج‌های چندهمسری شایع بود؛ و عملکرد خانوادگی نیز افت قابل توجهی داشت (ال کریناوی و گراهام، ۲۰۰۶؛ ال کریناوی و اسلونیم‌نو، ۲۰۰۸؛ ال کریناوی، ۲۰۱۰).

بحث

برخی می‌گویند در صورتی که افراد، سبک زندگی‌شان را بیشتر به گذشته‌ای که در آن تکامل پیدا کرده‌ایم شبیه کنند، میزان سلامت روان آن‌ها افزایش می‌یابد (هت و برمن^{۱۳}، ۲۰۰۸). زندگی مدرن لزوماً در جهت سلامت

⁶- Daoud, Shoham-Vardi, Urquia & O'Campo

⁷- Berger-Polsky, Abu-Kaf & Sagy

⁸- Phobia

⁹- Dysthymia

¹⁰- Post-traumatic Stress Disorder

¹¹- Panic

¹²- Anxiety

¹³- Heath & Berman

¹- Gadban & Goldner

²- Obsessive-compulsive Disorder

³- General Severity Index

⁴- Positive Symptoms Index

⁵- Positive Symptom Total

روانشناختی منفی بسیاری بر روی زنان دارد (ال کریناوی، ۲۰۱۳؛ ال کریناوی، ۲۰۱۲؛ ال کریناوی و گراهام، ۲۰۰۶؛ ال کریناوی، گراهام و گارایبه^۲، ۲۰۱۱). زنان در ازدواج چندهمسری از ناراحتی روانی رنج می‌برند و از زندگی خانوادگی رضایت کمی دارند (ال کریناوی، ۲۰۰۸). هم مردان و هم زنان از مضرات و معایب ازدواج چندهمسری شکایت دارند. زنان از کمبودهای عاطفی و اقتصادی از سمت شوهرشان ناراضی هستند (ال کریناوی، ۱۹۹۸). همچنین زنان و مردان هر دو از فضای ناخوشایندی که به علت حسادت، رشک و نفرت میان زنان و فرزندانشان به وجود می‌آید، صحبت می‌کنند (ال کریناوی، ۱۹۹۸؛ بورگرهولف-مولدر، ۱۹۹۲؛ کیلبراید و کیلبراید^۳، ۱۹۹۰؛ ویر^۴، ۱۹۷۹).

رضایت پایین زنان در ازدواج‌های چندهمسری نشان می‌دهد که این عمل صرفاً در تداوم نسل بشر سودمند است؛ اما این سودمندی در عوض مشکلات روانشناختی و عملکرد ضعیف خانواده که طبعاً بر سلامت روانی فرزندان نیز تأثیرگذار خواهد بود، ایراد مهم و اساسی است که باید در نظر گرفته شود. لازم به ذکر است از آنجایی که برای تداوم نسل بشر به زنان و مردان سالم نیازمندیم؛ بنابراین نسلی که با مادران ناراضی و در نتیجه فضای خانوادگی مسموم تداوم یابد، سودمند نخواهد بود. با نگاه به اختلالات به‌دست آمده در بخش یافته‌ها و تحقیقات و پژوهش‌های انجام گرفته در کشورهای مختلف، تشابه در اختلالات مشاهده می‌شود. ابتدا این که عزت‌نفس آنان پایین است. این زنان خودباوری کمی نسبت به خود و به طبع، نسبت به توانایی‌های خود دارند. خودباوری و خود پنداره‌ی ضعیف، بر تمامی عرصه‌های

روان افراد گام بر نمی‌دارد. ترویج یک سبک زندگی که با گذشته‌ی تکاملی ما سازگارتر باشد، دیدگاه محتمل-تری است که بتوانیم سلامت روانی خود را بهبود ببخشیم. برای اینکه بتوانیم به‌طور مؤثری سلامت روان را افزایش دهیم، باید به نوعی مداخله کنیم که بتوانیم افراد را در معرض تجربه‌ی بیشتر سبکی از زندگی قرار دهیم که بیش از پیش به آن چیزی که نیاکان پارینه‌سنگی‌مان تجربه کرده‌اند شبیه باشد (خرم‌دل و دشتیان، ۱۳۹۹)؛ اما با نگاهی به یافته‌های پژوهش‌های انجام گرفته در خصوص سبک زندگی تکاملی متناسب با پیشینیان چندهمسری‌مان (در مناطقی که چندهمسری در دنیای مدرن و برای انسان خردمند کنونی، قانونی، رایج و متداول است) مشاهده می‌شود زنانی که در رابطه‌ی چندهمسری هستند، دچار اختلالاتی از قبیل افسرده-خویی، استرس پس از سانحه، افسردگی، جسمانی‌سازی و وحشت‌زدگی بودند (نمودار ۲ الف). همچنین این زنان، از عزت‌نفس پایین رنج می‌برند، میزان رضایت از زندگی و رضایت زناشویی آنان پایین و عملکرد ضعیفی در خانواده و تربیت فرزندان داشته‌اند (نمودار ۲ ب). تعدد زوجات از طریق قطع هماهنگی خانواده، زندگی اجتماعی را به طور کلی تحت تأثیر قرار می‌دهد. طبق مصاحبه‌های صورت گرفته با زنان در ازدواج‌های چندهمسری، حتی قوانین موجود در رابطه با این نوع ازدواج، نه پاداش زنان را برای خدماتشان به خانواده-هایشان می‌دهد و نه از منافع طولانی مدت فرزندانشان محافظت می‌کند (ناصر-نجاج^۱، ۲۰۱۵). طبق بررسی‌های های به عمل آمده در کشورهای فلسطین اشغالی، سوریه، اردن و فلسطین، ازدواج‌های چند همسری تأثیرات

²- Gharaibeh

³- Kilbride

⁴- Ware

¹- Naser-Najjab

زندگی تأثیرگذار است. بخصوص در زمینه‌ی فرزند پروری و در تربیت فرزندان نمود بارز می‌یابد. اختلالاتی مانند، اضطراب، جسمانی‌سازی، استرس پس از سانحه، افسرده‌خویی و وحشت‌زدگی که در تمامی این اختلالات ردپای اضطراب و پریشانی دیده می‌شود؛ نشان می‌دهد این زنان از آرامشی که باید بر بنیان خانواده حکم فرما باشد و امنیتی که باید در کنار زوج خود احساس کنند، محروم هستند. اضطراب می‌تواند به دلیل نگرانی در خصوص تأمین آینده‌ی فرزندان باشد و رقابتی که در این خصوص با فرزندان دیگر زنان می‌تواند وجود داشته باشد. ناراحتی و نگرانی از پیرشدن، بدریختی بدن به دلیل زایمان‌های مکرر، در کنار حضور زنان جوان‌تر و زیباتر در خانه است که منجر به اختلال جسمانی‌سازی بخصوص در همسران اول می‌شود. برای تمامی زنان، مورد توجه و محبت شریک جنسی و همسر خود قرار داشتن، حائز اهمیت است. وقتی زن دیگری وارد زندگی یک زوج می‌شود، ترس و وحشت از مورد بی‌مهری قرار گرفتن از سمت مرد، عامل ایجاد اختلال وحشت‌زدگی می‌شود. حضور ناگهانی همسر جوان‌تر و زیباتر مانند ضربه‌ای است که به همسر اول و مسن‌تر وارد می‌شود. بی‌اعتمادی که از این طریق نسبت به همسر ایجاد می‌شود، می‌تواند مسبب افکار پارانوییدی گردد؛ افکار وسواسی و رفتارهای وسواس‌گونه ایجاد می‌شود، در راستای این که زن می‌خواهد همسر بهتری باشد و در تمامی جنبه‌ها از رقیبان دیگر پیشی بگیرد و مرد مشترک را هر چه بیشتر در تصاحب خود داشته باشد.

مطالعه سازمان بهداشت جهانی^۱ در ارتباط با سلامت زنان و خشونت خانگی نشان داد که میزان شیوع خشونت

فیزیکی یا جنسی یا هر دو در ۱۰ کشور کم‌درآمد و متوسط، ۱۵ تا ۷۱ درصد است (گارسیا مورنو، جانسن، الزبرگ، هیس و واتس^۲، ۲۰۰۶). در بررسی جدیدی که توسط سازمان بهداشت جهانی براساس داده‌های ۸۰ کشور جهان انجام شد، میزان شیوع جهانی خشونت فیزیکی و جنسی شریک ۳۰ درصد بود (سازمان بهداشت جهانی، ۲۰۱۳). مطالعات انجام شده در خاورمیانه و شمال آفریقا نشان می‌دهند که میزان تجربه خشونت از هر نوعی از ۱/۸ درصد در فلسطین اشغالی تا ۲۳ درصد در سوریه و ۶۵ درصد در ترکیه متغیر است (بوی و کولکزیک^۳، ۲۰۰۸). وجود میزان خشونت زیاد علیه زنان در کشورهایی که چند زنی رایج و قانونی است؛ ذهن ما را به این سمت می‌برد که درست است که نخستی‌ها از خشونت استفاده می‌کردند؛ اما خشونت آنان علیه رقیبان در جهت جفت‌گزینی بیشتر بوده است. به نظر می‌رسد آن خشونت با انتقال به انسان امروزی، به صورت خشونت علیه زنان و در خانواده انتقال یافته است. شاید دلیل این امر، عدم نیاز به کاربرد خشونت در رقابت درون گروهی و علیه دیگر مردان جهت انتخاب همسر در راستای تعدد زوجات در این کشورها باشد. این نوع رفتار به نظر می‌رسد از نگاه ابزاری به زن، به عنوان صرفاً دستگاه تولید مثل و انتقال بیشتر ژن مرد، برآمده باشد.

در اکثر جوامع مدرن، بر تک‌همسری تأکید می‌شود؛ بنابراین هر فرد تنها می‌تواند یک جفت داشته باشد. برای پیروزی در رقابت و داشتن جفت مورد نظر، باید دیگر رقیبان را شکست داد. در مقابل زمانی که جفت‌گیری متعدد بلامانع است، طبیعت رقابت تغییر می‌کند. در تاریخ جهان چندشوهری کمیاب است؛ اما چند زنی بسیار رایج

^۲- Garcia-Moreno, Jansen, Ellsberg, Heise & Watts

^۳- Boy & Kulczycki

^۱- World Health Organization(WHO)

صحت در مورد ماهیت سرشت انسان باشد؛ یعنی حوزه-ای که یافته‌های علمی در تقابل با عقاید آموخته شده‌ی ما باشند. چند همسری، تنها از نظر اخلاقی، اجتماعی، اقتصادی و حقوقی مشکل‌ساز نیست؛ بلکه در ذات خود نیز مسئله‌ای بغرنج، پیچیده و حساس است. با توجه به ناخوشایند بودن و حتی غیرقانونی بودن تعدد زوجات در بسیاری کشورها، مطالعات محدودی در این خصوص صورت گرفته است. همین امر و شواهد گردآوری شده، نشان دهنده‌ی این واقعیت است که در دنیای مدرن امروزی، نیاز مبرم است که قوانین، متناسب با زندگی و تفکر انسان مدرن و فارغ از گذشته‌ی تکاملی، وضع و اجرا شود. جا دارد سیاستمداران و قانون‌گذاران بسیاری از کشورها، در زمینه‌ی قانونی بودن چندهمسری و اجازه‌ی داشتن تعدد زوجات به مرد، در کشورشان را بازنگری کنند. همچنین روانشناسان و روانپزشکان، باید در خصوص آگاهی دادن به زنان و بیش از آن به مردان و خانواده‌های چندهمسری، در مورد مشکلات و مسائل پیش‌رو، اقدام نمایند. بدیهی است که با عنایت به نتایج صورت‌گرفته و با اندکی تفکر در می‌یابیم که پیروی از سبک زندگی نیاکانمان در خصوص تعدد زوجات، مشکلات زندگی مدرن را بیش از پیش می‌کند؛ لذا به تغییر در این سبک نیاز مبرم داریم. پیشنهاد می‌شود که در خصوص اثرات چندهمسری بر روی فرزندان، خانواده و حتی سلامت روان مردان نیز پژوهش‌هایی صورت گیرد.

سیاسگزاری

از جناب آقای دکتر خرم‌دل که در انجام این پژوهش ما را راهنمایی کردند، کمال تشکر را داریم. همچنین از جناب آقای آرش حسینیان، مترجم توانمند کتاب‌های

بوده است. در چند زنی رقابت در بین مردان افزایش و در بین زنان کاهش می‌یابد. اگر تعداد زنان و مردان در جامعه برابر باشد و مردان بتوانند چند زن اختیار کنند، آنگاه برای یک زن تعداد زیادی جفت در دسترس است حتی جفت‌هایی که ازدواج کرده باشند. با این حال پیدا کردن جفت برای مردان دشوار می‌شود؛ چراکه هر زن تنها می‌تواند یک همسر داشته باشد و بعضی مردان همسران بسیاری دارند؛ بنابراین بعضی از مردان عملاً بدون همسر می‌مانند. در طول تاریخ توافق‌های مختلفی در خصوص جفت‌گیری دیده شده است و ساختار رقابت نرها نیز تغییر پیدا کرده است. در چند زنی، تعدادی از مردان ثروتمند زنان متعددی دارند در حالی که دیگر مردان مجرد می‌مانند (بامیستر و همکاران، ۲۰۱۷).

نتیجه‌گیری

شاید بنیان زیستی ما برای تک همسری ساخته نشده باشد؛ اما همچنین ما برای ماجراجویی‌های جنسی آزادانه و بی‌قیدوبند نیز ساخته نشده‌ایم. چندهمسری، نه تنها از نظر سیاسی تنش‌زا و در بسیاری از کشورها، از لحاظ حقوقی غیرقانونی است، بلکه از نظر عاطفی نیز بسیار ناخوشایند به خصوص برای زنان، است. همچنین دارای بار اقتصادی نیز هست. با این وجود، چیزی است که همه‌ی ما چه دوست داشته باشیم چه نداشته باشیم، از نظر زیستی نسبت به آن پیش‌زمینه و استعداد داریم. ما در این نوشتار نشان دادیم که زیست‌ساخت ما، تعیین‌کننده‌ی سرشت ما نیست. اتفاقاً برعکس، بسته به میزان فهم ما از این گرایش‌ها و استعدادهای زیستی تکاملی، می‌توان بیشتر و بیشتر از قید این محدودیت‌ها و جبرها آزاد شد. عوض کردن باورهایمان بسیار سخت است؛ به ویژه زمانی که

- Al-Krenawi A. (2013). Mental health and polygamy: The Syrian case. *World J Psychiatry* 3:1.
- Al-Krenawi A. (2014). Psychosocial impact of polygamy in the Middle East. New York, NY: Springer.
- Al-Krenawi A. (2015). Psychological symptomatology, self-esteem and life satisfactions of women from polygamous and monogamous marriages in Syria. *International social work*, 60(1), 196-207.
- Barash D. (2016). The surprising consequences of polygamy. 1rd rev. Hosseinian, A, translator. Mashhad: Talangor, 240p. (In Persian)
- Barry III H, Yoder BL. (2002). Multiple predictors of contribution by women to agriculture. *Cross-Cultural Research*, 36(3), 286-297.
- Bass D. (2012). *Evolutionary Psychology*. Vol 2. 4rd rev. Hosseinian, A, translator. Mashhad: Talangor, 310p. (In Persian)
- Baumeister RF, Reynolds T, Winegard B, Vohs KD. (2017). Competing for love: Applying sexual economics theory to mating contests. *Journal of Economic Psychology*, 63, 230-241.
- Borgerhoff-Mulder M. (1992). Women's strategies in polygamous marriage: Kipsigis, Dotoga, and East African cases. *Human Nature*, 3, 45-70.
- Boy A, Kulczycki A. (2008). What we know about intimate partner violence in the Middle East and North Africa. *Violence Against Women*, 14, 53-70.
- Brotherton PN, Komers PE. (2003). Mate guarding and the evolution of social monogamy in 440 mammals. *Monogamy: mating strategies and partnerships in birds, humans and other mammals*. 441 Cambridge University Press, Cambridge, 42-58.
- Broude GJ. (1994). *Marriage, family and relationships: A cross-cultural encyclopedia*. Denver, CO: ABC-CLIO.
- Casal P. (2013). Sexual dimorphism and human enhancement. *Journal of Medical Ethics*, 39(12), 722-728.
- Chojnacka H. (2015). Polygyny and the Rate of Population Growth. *Populations Studies*, 34(1), 91-107.

تکاملی که ما را یاری رساندند، نیز سپاسگزاریم. این مقاله یک طرح پژوهشی با کد IR-FS-IHE-1399-1120 می‌باشد.

References

- Abdullah R, Abdullah S, Ferdousi N. (2015). The fragile status of a Muslim wife. *Journal of Family History*, 40(2), 135-152.
- Al-Krenawi A, Graham JR, Al Gharaibeh F. (2011). A comparison study of psychological, family function marital and life satisfactions of polygamous and monogamous women in Jordan. *Community Ment Health J* 47:594-602.
- Al-Krenawi A, Graham JR. (1999). Gender and biomedical/traditional mental health utilization among the Bedouin-Arabs of the Negev. *Culture, medicine and psychiatry*, 23(2), 219-243.
- Al-Krenawi A, Graham JR. (2006). A comparison of family functioning, life and marital satisfaction, and mental health of women in polygamous and monogamous marriages. *International journal of social psychiatry*, 52(1), 5-17.
- Al-Krenawi A, Lev-Wiesel R. (2002). Wife abuse among polygamous and monogamous Bedouin-Arab families. *Journal of Divorce and Remarriage*, 36(3/4), 151-165.
- Al-Krenawi A, Slonim-Nevo V. (2008). The psychosocial profile of Bedouin Arab women living in polygamous and monogamous marriages. *Families in Society*, 89(1), 139-149.
- Al-Krenawi A. (1998). Family therapy with a multiparental/multisposal family. *Family Process*, 37, 65-81.
- Al-Krenawi A. (2001). Women from polygamous and monogamous marriages in an out-patient psychiatric clinic. *Transcultural Psychiatry*, 38, 187-199.
- Al-Krenawi A. (2010). A study of psychological symptoms, family function, marital and life satisfactions of polygamous and monogamous women: the Palestinian case. *Int J Soc Psychiatry* 58:79-86.

- Daoud N, Berger-Polsky A, Abu-Kaf S, Sagy S. (2019). Sense of coherence among Bedouin women in polygamous marriages compared to women in monogamous marriages. *Women & Health*, 60(1), 43-59.
- Daoud N, Shoham-Vardi I, Urquia ML, O'Campo P. (2014). Polygamy and poor mental health among Arab Bedouin women: Do socioeconomic position and social support matter?. *Ethnicity & Health*, 19(4), 385-405.
- Dissa Y. (2016). Polygamy in Mali: social and economic implications on families. *International Journal of African and Asian Studies*, 27, 99-108.
- Dixson AF. (2009). *Sexual selection and the origins of human mating systems*. Oxford University Press.
- Elbedour S, Onwuegbuzie AJ, Caridine C, Abu-Saad H. (2002). The effect of polygamous marital structure on behavioral, emotional, and academic adjustment in children: A comprehensive review of the literature. *Clinical child and family psychology review*, 5(4), 255-271.
- Farahmand M, Rezvani Z. (2019). The Association between Father's Power, Performance, and Mental Stress of First Wife in Monogamous and Polygamous Families: A Comparative Study in Iran. *Iranian journal of psychiatry and behavioral sciences*, 13(2). (In Persian)
- Gadban F, Goldner L. (2020). "I Have No Hope": The Experience of Mothers in Polygamous Families as Manifested in Drawings and Narratives. *Frontiers in Psychology*, 11, 3495.
- Garcia-Moreno C, Jansen HA, Ellsberg M, Heise L, Watts CH. (2006). Prevalence of intimate partner violence: Findings from the WHO multi-country study on women's health and domestic violence. *The Lancet*, 368, 1260-1269.
- Gibbs T, Campbell J. (1999). Practicing polygyny in Black America: Challenging definition, legal and social considerations for the African American community. *The Western Journal of Black Studies*, 23(3), 144-153.
- Heath CJ, Berman JS. (2008). Evolutionary lifestyle and mental health. *Evolutionary Psychology*, 6(1), 147470490800600107.
[Http://www.womanstats.org/vlbMAPS/images1/pwsc_ale12016.jpg](http://www.womanstats.org/vlbMAPS/images1/pwsc_ale12016.jpg)
- Khorramdel K, Dashtiani S. (2020). Predicting Mental Health According to Seven Evolutionary Lifestyle Elements. MA Thesis. Fatemiyeh Institute of Higher Education. (In Persian)
- Khorramdel K, Zarghami Z. (2019). Testing the Kundra Hypothesis: Does Every Woman(But Not Every Man) Prefer Her Child to Her Mate? BA Thesis. Fatemiyeh Institute of Higher Education. (In Persian)
- Kianpoor M, Bakhshani NM, Daemi N. (2006). Co-occurrence of Panic Disorder and Being a Wife in Polygamous Family. *J Med Sci* 6: 870-873. (In Persian)
- Kilbride P, Kilbride J. (1990). *Changing family life in East Kenya: Women and children at risk*. Philadelphia: University Park Press.
- Kressel GM. (1996). *Ascendancy through aggression: The anatomy of a blood feud among urbanized Bedouins (Vol. 12)*. Otto Harrassowitz Verlag.
- Labuda D, Lefebvre JF, Nadeau P, Roy-Gagnon MH. (2010). Female-to-male breeding ratio in modern humans—an analysis based on historical recombinations. *The American Journal of Human Genetics*, 86(3), 353-363.
- Leigh SR, Shea BT. (1995). Ontogeny and the evolution of adult body size dimorphism in apes. *American Journal of Primatology* 36: 37-60.
- Marlowe F. (2000). Paternal investment and the human mating system. *Behavioural processes*, 51(1-3), 45-61.
- Mojahed A, Birashk B. (2004). Behavioral Pattern of Children and Mental Health of Parents in Polygamous Families. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*. 9(3): 60-67. (In Persian)
- Naser-Najjab NA. (2015). Polygamy, family law, and the crisis of governance in Palestine. *Journal of Family Issues*, 36(8), 1087-1111.

- Ozkan M, Altindag A, Oto R, Sentunali E. (2006). Mental health aspects of Turkish women from polygamous versus monogamous families. *International Journal of Social Psychiatry*, 52(3), 214-220.
- Parker GA, Birkhead TR. (2012). Polyandry: the history of a revolution. *Philos Trans R Soc B-Biol Sci*. 368(1613):2012033.
- Pontzer H, Brown MH, Raichlen DA, Dunsworth H, Hare B, Walker K, ... & Plange-Rhule J. (2016). Metabolic acceleration and the evolution of human brain size and life history. *Nature*, 533(7603), 390-392.
- Rahmanian P, Munawar K, Mukhtar F, Choudhry FR. (2020). Prevalence of mental health problems in women in polygamous versus monogamous marriages: a systematic review and meta-analysis. *Archives of women's mental health*, 1-13.
- Schacht R, Kramer KL. (2019). Are we monogamous? A review of the evolution of pair-bonding in humans and its contemporary variation cross-culturally. *Frontiers in Ecology and Evolution*, 7, 230.
- Stoinski TS, Rosenbaum S, Ngaboyamahina T, Vecellio V, Ndagijimana F, Fawcett K. (2009). Patterns of male reproductive behaviour in multi-male groups of mountain gorillas: examining theories of reproductive skew. *Behaviour*, 146(9), 1193.
- Thobejane TD, Flora T. (2014). An exploration of polygamous marriages: A worldview. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(27 P2), 1058.
- Ware H. (1979). Polygamy: Women's view in a transitional society, Nigeria 1975. *Journal of Marriage and the Family*, 41, 185-195.
- World Health Organization. (2013). Global and regional estimates of violence against women: Prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence. Retrieved from <http://www.who.int/reproductivehealth/publications/violence/9789241564625/en/>
- Yilmaz E, Tamam L. (2018). The relationship between polygamy and psychiatric disorders in Turkish women. *International Journal of Social Psychiatry*, 64(8).